

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

ПЯТНИЦА

25 сентября 2015 года

№ 18 (3438)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

**Нявремәт вәндтәты
па даваҥты ёх хәтлә!**

**Тәм
номерән
лұнтаты:**

3

Ёмвош округи
йилдұп кәща
пирысы па
правительства
ёх павәтсы

7

Венгрия мұвн
мұвтәд мир
писателәт
мирхот мәнәс

8

Сәрханд мұв
айдат ёх Кар-Тохи
кәртән
вәйтантайлсәт

15

Тунты пида
рәпитты шәңк
тәса хошәд

16

Тәк кәрт
әшколайн
нявремәт
газета есәлдәт

И. Самсонова верум хур

12

Н.Г. Камаева ар од мәр Тәк кәртән ай пушхиет пида рәпитәд

Непек есэлты хэтл

Лыпāt хойты тылāщ 14-мит хātāдн айкел хāншты ēх Ёмвош округ непек есэлты тāхи кēщā ики Андрей Павкин, лўв лāңкār хēйл Денис Корнеев па щи тāхи секретарь не Ксения Дмитриева пила вāйтантыйлсāt. Дыв ай павātсāt, муй иты Югра мўв дуваттыйн лыпāt хойты тылāщ 13-мит хātāдн непек есэлты вер мāнās.

А. Павкин лупās:

– Пиресты вер округн яма мāнās. Югра мўвн лыпāt хойты тылāщ 13-мит хātāдн вошāта кēщайт па депутатāt пирисайт. Щиты Нуви сāңхум районāн Сэрум вошн Марина Макоеева пāта 82,25 процента арат мир непек есэлсы. Лўв щи вош кēщāя йис. Кондинской мўвн Мулымья вош кēщāя Евгений Белослудцев мирн пириса. Лўв пāтада 62,88 процента арат непек есэлсы. Октябрьской район Малый Атлым вош кēщāя Сергей Дейнеко йис. Тām хуятэв пāта 70 процента арат хāннхэ вэс. Советской район Коммунистической вош кēщāя Людмила Вилочева пунса. Вантэ, лўв пāтада 75 процента арат мир непек есэлсāt. Кēщāя пириум ēх худыева «Единая Россия» немпи политической партия

эвāлт вэлдāt.

Ёмвош округ непек есэлты тāхи кēщā лāңкār хэ Д. Корнеев ясāн щирн, Нуви сāңхум районāн, Мегион, Покачи, Радужной, Каменной па Коммунистической вошātн депутатāt пирисыйт. Мет яма мир непек есэлты ай вошātн па районātн янхсāt. Мосл лупты, пириум депутатāt кўтн мет ар хуят «Единая Россия» эвāлт вэл.

Ёмвош округ непек есэлты тāхи секретарь не К. Дмитриева эвāлт уша йис, округевн исā 11 процента арат хāннхэ непек есэлсāt.

Елды А. Павкин ай павтās, 2016-мит одн лыпāt хойты тылāщ хэлмит рутыщāты хātāдн Югра мўвн мир непек есэлты питлāt. Щирн мўң государственной дума тāхия, Тюменской областной думая па Ёмвош округ думая депутатāt пирилўв.

Ульяна ДАНИЛО

Лыпāt хойты тылāщн округ Дума депутат ими Наталья Леонидовна Запaднова сема питум хātлāд постās. «Югра лыднуптāты» оса тāхи ēх щи вулаң хātл пāта сām хār вўш эвāлт лўведа ям па хошум вўща яснāt китлāt.

Шуши мира така нётās

Маям нумāsн Наталья Леонидовна олāңāн нэмāслум. Лўв ар уй мўң увās мирев пāта верās. Лўв нётупсэл вўраңāн шуши нявремāt пāта ай кертātн па вāнт хārэтн рўтыщāты тāхет пўншыйт. Щимāщ вулаң вер мўң нявремлўва па айлат ēха вāн эмāщ па унтас тэс. Наталья Леонидовна шуши мир пурмāsāt лавāлты хотāt, увās мир культура тāхет, хāнты па вухāдь арāt-якāt вāндтāты āшколайт, архивāt, институтāt пўншты нётās. 2005-мит одн

лўв унтасāдн Ёмвошн V финно-угорской мўвтел мир Конгресс верāнтсы.

Тынāң Наталья Леонидовна, сема питум хātлэн пила! Мўң йис арāң-моньщāң мўвев нāңена вāн ēр па ар унтас ат мāl. Тāлаң ēш, тāлаң кўр, верлāн тэса па тўңщирāна ат мāнлāt, амтāң па уяң вэлупсы нāңена лāңхалўв!

Людмила АЛФЁРОВА,
«Югра лыднуптāты»
тāхи олāң вице-президент

Хāнты ясāна тулмаштās
Надежда ИЛЬИНА

Хот лэтты верāt

Тām ванāн Россия мўв центральной банк ванлтāsэл муй арат хот лэтты щира кредит вух мир ол олңитум няд тылāщ мār вўсāt. Щиты уша йис, ипотечной вух шимл ēх вўты питсāt, сыры олātн аршāк вэс.

Югра мўвн няд тылāщ мār мир 36 процента арат шимл ипотечной вух вўсāt. Иса Россия мўв дуваттыйн хот лэтты вух вўты щирн Ёмвош округ 11-мит тāхия питās. Щāлта Уральской мўвн Югра кимāt тāхийн ипотека верātн вэл. Олāңмит тāхийн – Свердловской область.

Иса Ёмвош округн тām ол шэп мār хот лэтты щира мир кāt щурās 940 арат кредит вўсāt. Щит тāнял ол киньща шимālшāк. Иса Россия мўв дуваттыйн мир 37 процента арат шимл ипотечной кредит вух вўты питсāt.

Кўтўп арт ипотечной вух вāн кер тылāщн

Россия банкātн 14,40 процента щирн, Югра мўвн 14,15 процента щирн мийлясы. Щиты Ёмвош округн кāt миллион 130 щурās шойт вуха кўтўп арат соймина вух хойс.

Хот лэтты верātн артащты хуятāt щирн, хот лэтты ин мосл. Вантэ, хот ēша павātты кеша нётты программийт вэлдāt. Дыв унтасэлн сорашāк хотāңа йиты рāхд. Россия мўв Федеральной правительство ай кер тылāщ 13-мит хātāдн поступсы вўс, лэдн

федеральной бюджет эвāлт российской банкāt ипотечной верāt щирн нётты вухāн мāты. Щи юпийн вух пила рāпитты банкāt ипотечной соймина вух ол 11,5 процента щирн ēха мāты питлāt.

Щи тумпи Югра мўвн 15 ол вэлты ēха банкāн вўты процент вухиюхды округ бюджет эвāлт мāлы. Щāлта Югра мўв ипотечной верāt тāты тāхийн нынана ямсыева путāртда муй вўрн хот лэтты ям питл.

Хāнты ясāна тулмаштās
Ульяна МОЛДАНОВА

Ёмвош округ кәщә пирисы

Дыпәт хойты тыләш 13-митн Ёмвошн депутатәт округ кәщә пирисәт. Ненецкой округн, Ямал мўвн па мўң округевн тәм пўш ши пирисупсы йилдўп ширн версы.

Кашәң партия ёх Тюменской область Губернатора Владимир Якушева кандидатәт немәт мәсәт. Шәлта дўв ши немәт эвәлт вет хуят хәйс па елды Россия мўв президента щитәт китсәдә. Владимир Путин хәдум хуят нем хәйс па щитәт округ парламента мәс, щит **Наталья Комарова** («Единая Россия»), **Михаил Сердюк** («Справедливая Россия») па **Алексей Савинцев** (КПРФ). Па ши хәдум хуят эвәлт депутатәт тайной голосование ширн округ

кәщә пирисәт.

Дума мирхотн олдәдн депутатәт Губернатора вуратты хуятәтхәләнтсәт. Кашәң хуята путәртты пәта хәскем минута мәсы. Дыв ясәң тәсәт, муй дўв округ кәщә тәхийн верты питдәт. Шәлта арсыр мосты верәт олдәңән иньщәсыйт. Н. Комарова иньщәссы мир ямәлты, нявремәт вәндтәты, вәлты хотәт омәсты верәт олдәңән. А. Савинцев немўлт олдәңән ән иньщәссы. М. Сердюк тәм пириты хәтлә дәщәтыйлды олдәңән иньщәмәсы.

Ши юпийн депутатәт шитам ширн округ кәщә пириты питсәт.

Счәтной комиссия голосования непекәт дўңәтты юпийн уша йис, хуты округ кәщә неңа **Наталья Комарова** пирисы. Дўв пәтәда 35 хуят эвәлт 28 хуят ясәң мәсәт. Михаил Сердюк пәта – 7 ясәң, Алексей Савинцев пәта немхуят ясәң ән мәс.

Иши хәтл «Югра-Классик» хотн Губернаторнеңа павтум ими вудаң ясәң мәс, округев пәта тәса паяма рәпитты, ашнәд вәлты мирев вәлупсы кена верты па тўңширәңа дәщәтты. Н. Комарова округ кәщә неңа вет олд мәр рәпитты питл.

Югра мўв кәщә не Н. Комарова Федерация Совет тәхия округ эвәлт хәннехә китты олдәңән непекн ёш пос пунәс. Тәм ол вўш эвәлт щәта Эдуард Исаков рәпитты питл.

Федерация Совет тәхийн рәпитты питл

Эдуард Владимирович Исаков – Ёмвош округ дума ветмит созыв депутата, Югра Олимпийской совет президента па «Центр адаптивного спорта» тәхи кәщә хәя вәд.

Э. Исаков ши вер пәта Н. Комарова вән пәмәшипа ясәң лупәс па мўң округев пәта тўңширәңа па яма рәпитты ясәң мәс.

– Ма вәдем, хуты Федерация Советн кәт комитет тәхи вәд, хута ма ләдн Югра мўв мир пәта тәса па така рәпитты шир тәйсум. Щит социальной политика комитет па федеративной устроительства, региональной политика, местной самоуправления па Увәс мўвәт верәт тәты комитет. Югра дума тәхийн няд олд рәпитум мәр, ма рәпата әхтыйн ар мосты ут уша версум па йилдўп тәхийн мәнәма ши вўраңән кеншәк рәпитты питл, – лупәс Э. Исаков.

Пресс-служба
айкел

Округн йилдўп правительства ёх павәтсы

Югра мўв кәщә не Н. Комарова поступсийн ёш пос пунәс, мәта ут хўват округ правительства тәхийн яртҗяң дәңкәр хуят дўв пиләда рәпитты питл.

Мет олдәң дәңкәр хәя **Геннадий Бухтин** павәтсы. Дўв контрольно-надзорной тәхи, государственной имущества верәт тәты департамент, государственной заказ департамент па Югра мўв ветеринарной служба тәхи верәт тәты па нух вантты питл.

Алексей Забозлаев недропользования, промышленность, сельской хозяйства па информационной технологияйт департаментәт рәпата тәты верәтн катлуптәсы. Дўв сыры Урай вош кәщә хәя рәпитәс.

Алексей Путин социальной департамент па архив верәт нух вантты тәхи

рәпата тәты павәтсы.

Андрей Филатов внутренней политика, общественной па внешней связят, государственной гражданской служба па кадровой политика департаментәт, ши тумпи дўв шуши мир верәт әхтыйн рәпата верты питл.

Дмитрий Шаповал транспортной, жилищно-коммунальной, вәлты хотәт омәсты па мўхә вәлупсы давадты (гражданская защита населения) департаментәт верәт тәты питл.

Россия Правительства тәхийн Ёмвош округ верәт тәты **Фануза Арсланова** павәтсы.

Округ вух дўңәтты па орты тәхи кәщә неңа **Вера Дюдина** йис. Экономической развития департамент кәщә хәя **Павел Сидоров** питәс. Ши тумпийн дўв мир рәпатайн мәты верәт тәты департамент па тарифәт нух вантты тәхи кәщә йис.

Ольга Белоножкина губернатор верәт арталәты питл. Сыры дўв саттәда верәт тәты ёха нәтты хуята вәс.

Н. Комарова ищиты йилдўп департамент верты олдәңән поступсы хәншәс, щит «департамент управления проектами» па ши тәхи кәщә хә олдәңән. Шив худна немхуят ән павәтсы.

Губернатор пресс-
служба айкал

Тәм лопәс дәщәтәс
Надежда ВАХ

МҮВ илпи питы вуй па газ вўты ёх емаңхәтл

Лыпәт тыдәш 9-мит хәтлән Югра мўв Ёмвошн мўв илпи питы вуй па газ вўты тәхетн рәпитты ёх емаңхәтл постәсы.

С ы р ы я «Югра-Классик» культура хотн округев Дума кәшә хә Борис Хохряков па Югра мўв губернатор дәңкәр хуят Сергей Полукеев «Чёрное золото Югры» немпи кәсупсийн нух питум па нефтяной газовой тәхет рәпатнекәт ишәк непекәтн па мевд посәтн мойдәсән.

Округев Дума кәшә хә мойң мир ешәлт лупәс, хуты 50 од юхды 1965-мит одн, ши пурайн СССР мўв совет тәхи кәшә ёх унтасн мўв илпи питы вуй па газ вўты емаңхәтл постәсы. Вантә, ши одн Аснопәтты тыдәшн Югра мўвн мет вән «Сәмотлор» немўп нефтяной тәхи пўншы. Тәмхәтл ши тәхи иса мирн яма вәды, щиты Югра мўв Россия хўваттыйн тўт сәмюканатәйды. Мосән, щит пәты «Сәмотлор» хәнты ширн «Сәм дора» альды. Ши тумпийн тәм од емаңхәтл вера вудаң, вантә, 2015-мит одн 70 од Победа емаңхәтл постәлүв, ешәвәд Ёмвош округев 85 ода йил, «Сәмотлор» немўп мўв илпи питы вуй вўты тәхи 50 од постәд, щәлдә

нефтяникәт па газовикәт ёх емаңхәтл иши 50 ода йис. Б. Хохряков ОАО «Славнефть Мегион-нефтегаз», АО «Сәмотлорнефтегаз» па «РП-Няганьнефтегаз» тәхетн рәпитты хуятәт мевд посәтн па ишәк непекәтн мойдәс.

Югра мўв губернатор дәңкәр хә С. Полукеев 2014-мит од пәты «Чёрное золото Югры» немуп кәсупсийн нўх питум хуятәт арсыр верәт кеши иши мойлупсәтн катлуптәс.

Ши юпийн геология, нефть па газ музейн хот пўнәдн ләшәтум «Югра мўв хәсәт» тәхийн кәт йилүп нем пўншы. Щит Геннадий Лёвин па Александр Филипенко. Тәм вудаң вер пәты немасыя Россия мўв хўваттыйн энергетика верәт эхтыйн министрики А.В. Новак, Россия мўв луваттыйн мўв-авәт верәт вантман тәйты тәхи кәшә С.Е. Донской, Югра мўв губернатор юкана вәдты не Н.В. Комарова, ар од мәр питы вуй па газ вўты тәхетн рәпитты ёх, вошәң па мойна юхтум мир әктәшийлсәт.

Александр Васильевич Филипенко – метоләң Ёмвош округев губернатор хә. Лўв 1995-2010- мит одәтн Югра мўв кәшәя вәс. Александр Васильевич «Ёмвош округ почётной гражданин» нем тәйты хә. Кәшәя рәпитмәд мәр лўв әрәдн Югра мўвев Россияйн ателт мўва нўх хәншы. Тәм верәң хәннхә вәшкәт рәпата пәты ям арат вудаң мевд посәтн па ишәк непекәтн катлуптәс. Щит «Орден почёта за заслуги перед государством за многолетнюю добросовестную работу», «Орден за заслуги перед Отечеством» IV па II степеньңән, «За освоение недр и развитие нефтегазового комплекса в Западной Сибири», «Россия мўв почётной хотәт омәсты хәннхә», «За заслуги перед округом» па па мевд посәт. Александр Васильевич рәпата тўвмәл мәр Югра мўвев Россия хўваттыйн тўт сәм юкана тәйды. Лўв унтасәдн айдат ёх вәндтәты, мир ямәдты па лекшитты верәт, әрәшты кәсупсәт па иса социально-экономической верәт яма рәпитты питсәт.

Геннадий Михайлович Лёвин – мўв пуритты вер яма вәты хәннхә. «Герой социалистического труда», «Заслуженный работник нефтяной и газовой промышленности РСФСР», «Почётной гражданин Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» немәт тәйты хуят. 1968-мит одн Г.М. Лёвин хә пирката увәс мўв илпи питы вуй

вўты тәхия юхтәс. Ши пура вўш эвәлт ар од мәр тәм хәннхә әрн ям арат нефтяной тәхи пўншы. Яма па вәшкәтә рәпата тўвмәд пәты Г.М. Лёвин «Орден Ленина», «Орден Октябрьской революции», «Орден Трудового Красного Знамени», «Российской орденом почёта», «Отличник нефтяной промышленности», «Почётный нефтяник Тюменской области», «Заслуженный работник министерства топлива и энергетики Российской Федерации» мевд посәт тәйды. Ар од мәр Геннадий Михайлович Москвавош «Западно-Сибирское землячество» немпи тәхийн Югра мўв верәт тўвман вәл.

Ши юпийн етн пурайн «Югра – Классик» хотн Россия мўв энергетика верәт эхтыйн министрики А.В. Новак, Россия мўв луваттыйн мўв-авәт верәт вантман тәйты тәхи кәшә С.Е. Донской па Югра мўв губернатор юкана вәдты не Н.В. Комарова «Чёрное золото Югры» немпи кәсупсийн нух питум рәпатнекәт па нефтяной па газовой тәхет Россия мўв па Югра мўв мевд посәтн мойдәсәт.

Ястәты мосл, увәс мир пида яма рәпата тәты пәты номинация ширн

ООО «РП-Юганск-нефтегаз», ОАО «НК «Роснефть», «Салым Петролеум Девелопмент» немпи тәхет мойдәсыйт. «Компания года» нем хәлум питы вуй па газ вўты компанияйт холумтсәт. Щит «Сургутнефтегаз», «Газпромнефть Хантос» па «Лукойл Западная Сибирь».

Ирина САМСОНОВА

Газ вўты вер тэты ханты хоттел ёх

Тамхатл нынана, ханты газета дўнэтты ёха, мўв илпи газ вўты вер тэты ханты Бабинцеват хоттел ёх оләнән ханшты ләнхалум. Ма щиремн, там йисн шеңк әмәш, хән мўң увас мирев ёх иши мўв илпи питы вуй па газ вўты тәхетн рәпитләт. Вантэ, дыв шакпака ши рәпата төләт, дән рәт мўвев-йиңкев сыстама ат хайты.

Бабинцевән имиики тәп там ванән ияха Верхнеказымской линейно-производственной тәхийн 564 километрән газ турпайт вантман тәйты хәрн рәпитты питсәнән.

Мет сыры ики оләнән хәншлум. Александр Иванович Бабинцев ащел – удмурт, әңкел – ханты, щирн финно-угорской семьяйн Вўтвош кәртән сема питәс. Ши тәхийн лўв әңкел-ащел вәтәнә йисән. Елды Нуви сәнхум воша вәлты па рәпитты касәлсәт. Тата Саша-пухие хәлмит әшколая вәнлтийлты мәнәс. Лўв нумсән пухия енмәс, шеңк киникайт дўнәтты мосман тәйс, әшколайн ям вәнлтийлты пухия вәс. Щирн Тюменской государственной университет юристайиты щира яма экзаменәт мәс. Тәп ши пурайн лўв ипуляң рәпитәс па вәнлтыләс, щиты шеңк давәрт вәс,

щитпәтынәдмиткурсән елды вәнлтийлты ән питәс. Ши пурайн ай кер тыләш 1999-мит одн лўв «Тюменьтрансгаз» Белоярской производственно-технической тәхийн газвўтыпурмәсәтйилпанух дәшәтты слесаря рәпитәс. Ши пурайн Клавдия Ильинична Вагатова имел пидә вәйтаныләс, мой версәт, ешавәс Полина-эвие сема питәс.

Газ вўты тәхийн рәпитман Александр кимит разряд эвәлт ветмит разрядн мәсы: газ мәнты турпайт тўңматәс.

2012-мит одн рәт Нуви сәнхум районән рәпата әнтәм вәс, щирн ол мәр Ямал мўвән «Роснефть-Пурнефтегаз» тәхия яңхман рәпитәс. Хоттел ёха давәрт вәс ики, ащи такдывәлты, щирн 2013-мит одн йилпа Нуви сәнхум районән газвўты тәхийн рәпата вәйтәс. Ин лўвела Клавдия имел нәтты питәс. Сыры К.И.

Бабинцева ям арат ол Касум кәртән әшколайн ай нявремәт вәнлтәс. Елды А.И. Герцен немпи Российской государственной педагогической университет етшўптәс, история па культурология урокән тэты неңә йис.

Тамхатл вәнты Александр па Клавдия Бабинцевән ияха Верхнеказымской линейно-производственной управленияйн 564 километр хўваттийн газ мәнты турпайт вантман рәпитләңән.

16 ол газ вўты тәхетн рәпитмәл мәр Александр кәт пўш немасыя кәсупсийн кәсәс: 2008-мит одн газ рәпатнекәткўтнхәлмит тәхияпитәс. «Роснефть-Пурнефтегаз» тәхийн рәпитмәлн «Лучший по профессии» кәсупсийн лўв кимит тәхи вўс. Ши тумпийн Александр Иванович ванкўтды газ вўты йилўп вера вәнлтийл, вантэ, рәпата – давәрт, иса пурайн вәнлтийлты мосл.

Рўтьшәты пурайн Бабинцеват хоттел ёх вой-хўд ведпәсдәләт, воньшўмутәт, нохрәт

әкәтләт. Клавдия-имие ёшн арсыр хурамәң ханты пурмәсәт верты сәмәңә тәйл. Полина-эвие хот войт па хур вўты вер пелы сәмәң.

Там ванән лыпәт хойты тыләш 16-митн дын хушана немасыя комиссия ёх вантман юхтыйлсәт, муй щирн дын тәл пурая ләшәтийлсәңән. Кәшәя шеңк мәстәс, лўв щиты лупәс: «Мўң газ турпайт вантман тәйты ар рәпатнек вантсўв, тәп нын хушана мет ям. Щирн 564-мит километр оләнән нәмәсты ән мосл».

Там сўсн нефть па газ вўты рәпатнекәт емәңхәтл пурайн Александр Иванович Бабинцев Газпром эвәлт ишәкты непек ёша холумтәс.

Мўң иши дынана ям яснәткитлўв, елды щиты ши апрәңә рәпитатн, вантэ, нын рәпатайн мет вулаң – турпайт хўватгаз әнтәтәп Россия хўваттийн мәнл, па хон пеләк ёх щит иши давәлдәт.

**Людмила
ШУЛЬГИНА**

Нявремат айлтыева йис верат уша паватлдат

Сэрханл мўвн Торум-Ягун юхан хоняңан Рускин ех хўв йисн вэсат. Имудтийн 1926-мит одн дыв мўведн Тром-Аган немуп вош верса. Щадта ёхат 1978-мит одн там вош Русскинская нематса. Иса там вошн 1870-кем арат ханнехэ вэд. Дыв кўтэлн 986 шуши мир Русскинская кертан вэд. Там ванан ма ши кертан вэсум па вош кэща хэ Александр Владимирович Сытов пида вейтантыйдсум.

Александр Владимирович Курганской мўвн Шумиха вошн сема питас па енмас. Москва хон вош академия хуца права па управления верат етшўптас. Там хуятэв 1999-митпа 2001-мит одатн Чеченской мўвн ладь хярн вэс па щата служитас. Ши юпийн лўв Пуднават па Русскинская вошнәанн нявремат вөндтуман рөпитас. Ёхат 2010-мит од вўш эвдт Русскинская вош кэща ләңкәр хәя рөпитты паватса. Щадта лыпат хойты тыдәщ 20-мит хатадн 2013-мит одн Торум-Ягун мирн вош кэща пириша. Лўв кертан мирл вөдупсы яма вөддә. Арсыр верат әхтийн лўвела нөтәсты щира яң депутат тайл. Там вош пўңадн ард пеләк шуши мир вөнт кертатн вөддәт. Иса Сэрханл мўвн ех хәт шура́скем

юкан вўды тайлдәт. Вөнт кертатн вўды лавадман, вой-хўд вөдпәслуман вөдты мир нявремат кеша Русскинская хуца ашкола-интернат вөд.

Щадта там мўвн мет әмәщ щирн лэщәтум йис пурмасат тайты тахи вөд. Сэрханл хантәт пурмасат вандтаты музей хот Александр Павлович Ядрошников 1989-митодн пўншсәдә. Там тахи хәлүм шура́с мудтас арсыр пурмас тайл. Тыв юхатты кашәң ханнехә там мўвн вөдты тухдәң войт па па войт тата вантты пәкл. Хўдыева вой хўрәт А.П. Ядрошников верас. Сэрханл имет ханшәң еңк сәхәт, хә ех молупшет па тәса ёнтум порхайти щитата вөддәт. Ин йис пурмасат тайты хотн рөпитты ех там мўвн вөдты ханты мир рәтәт олаңан непек ханшдәт. Дыв Тәрум юхан ех вөдупсы наука щирн нух вантлэд па яма уша верлэд.

Елды Русскинская евош кэща Александр Сытов ясәң эвдт уша йис, 1969-мит од вўш эвдт тата вўды лавадман, вой-хўд вөдпәслуман вөдты ех емаңхәтл кашәң од хәтләт хўва йиты пурайн верәнтла. Вантә, там емаңхәтла

худыева Сэрханл мўвн вөдты шуши мир әктәщийлдәт. Ши пата ех юхтыйлды лепн вән мирхот верәнтла, хута вөнт кертатн вөдты хуятәт лаварт верлад олаңан ай паватлдат. Ёхат ияха лаварт суртат лэщәтләт. Товийн вурна имен юхатты хәтл Русскинская кертан ех ищи постәдәт. Лўң пурайн Сэрханл мир ай хопатн кўтэлн кәстәл кеша тыв юхтыйлдәт. Щадта тата кертәлн нух питты хуятәт вөдщи Ёмвоша округ ех пида кәсты маңләт. Щитумпи 2013-мит од вўш эвдт «Нюл-Тахли» немўп вөйтантупсы там мўвн лэщатыйлдәт. Там вөйтантупсыя юхатты ех кўтәлн әрәщдәт. Хўдыевата емаңхәтләт Сэрханл мўвн вөдты мир кеша верантлайт. Вантә, емаңхәтләт пурайн ех кўтәлн путремәдәт. Щадта нөптәд вөна ювум ханнехәйт иса тамәщ вөйтантупсәта юхтыйлдәт. Дыв эвдтәда айдат еха ар вера вөндтыйлды мосл. Ин ищи мир яха әкмум хярн ханты ики Сергей Васильевич Кечимов Ная-Вөрта поякшәс. Ши

мәр иса лўв хонәадн айдат хуятәт вэсат. Щиты айлтыева нявремат йис вөдупсы уша верләт.

Сэрханл мўва ар ханнехә рутыщәты щира юхтыйлдәт. Русскинской вош эвдт хўв әнтә хәлүм километра кемн ләнтәң лөдвөншөпюхумн «Кар-Тохи» немуп вөнт керт вөд. Шив рутыщәты, хўд вөдпәсләты па воньщўмутат әкәтты арсыр мир юхтыйлдәт. Там ванан щата па хон пеләк Финляндия эвдт мойң ех вэсат. Щитумпи Русскинской вошн «Ювонт кот» немўп тахи вөд. Щата кэщәя Андрей Васильевич Данилец рөпитл. Лўв мойна юхтыйлды еха вөнт кертан йис ханты мир вөдупсы вандтәд. Юхи хәшум олатн аршәк ханнехә тыстам вөнт мўва яңхты питсәт. Мойләты ех июхды мәнтәдн пәнән аканят па сәк эвдт верум утат тәдәт. Шимәщ вөдупсийн Сэрханл мўвн Русскинской вошәң мир вөддәт.

**Ульяна
МОЛДАНОВА**

Лыпӓт хойты тыдӓшн Венгрия хон пелӓк мӓвн Бадачоньтомай немӓп вошн XIII-мит Мӓвтел мирӓт финно-угорской писателӓт мирхот мӓнӓс. Шимӓш вер пӓта нивӓлӓн мулдас хӓннехӓ Финляндия, Эстония, Германия, Венгрия, Франция, Чехия, Румыния хон пелкӓт па Россия мӓвев, щит: Мордовия, Коми, Марий Эл, Карелия, Удмуртия, Пермской край, Ленинградской область, Югра па Ямал мӓв округӓн эвӓлт юхтыйдсӓт.

Мӓвтел мирӓт писателӓт мирхот

Мӓн округев эвӓлт Еремей Айпин, Андрей Тарханов, Мария Вагатова, Светлана Динисламова, Галина Лаптева, Олеся Сопочина, Тамара Мерова, Владимир Енов па па хӓннехутӓт шив янхсӓт.

Ияха ӓктӓшум хуятӓт едпийн Венгрия мӓв арсыр финно-угорской мирӓт национальной тӓхи кӓща не Ева Рубовски ям вӓща ясӓн тӓс. Лӓв юпелн финно-угорской литературайт тӓхи кӓща хӓ Янош Пустаи Мӓвтел мирӓт писателӓт мирхот пӓншӓс па щиты лупӓс, хуты айлат непек хӓншты ӓхлӓва тӓм йисн мосд аршӓк дыв рӓт ясӓелн киникайт ямсыева лӓщӓтты па ӓсӓдты. Щиты, вантӓ, рӓт мирел ясӓн муй путрупсы елды мӓнты питд па ищи кӓрӓмн юремӓты ӓн веритдӓ.

Мирхот пӓншум кемн Венгрия хон пелӓк мӓв секретарь хӓ Ласло Шимон арсыр мӓв хӓннехутӓт едпийн

эстонской писатель хӓя Арво Валтона, мӓта хӓннехӓ шеңк ар ӓр па шом финно-угорской мирӓт литература ямӓс, Венгрия мӓв рыцарской орден катлуптӓс. Ши вер тумпийн, ши вулаң писатель хӓ «Финно-угорской литература» тӓхи Эстония йн пӓншӓс, лӓдн кашӓн ол мӓр киникайт хӓншты айлат ӓхлӓва арсыр вухӓннӓтупсӓтнемасыя лӓщӓтты рӓхӓс. Ши пурӓйн, вантӓ, ведьщи стихӓт муй путрӓт хӓншты ай ӓх сӓмӓңа рӓпитты питдӓт.

Щӓлта итн-итн ияха юхтум хӓннехутӓт арсыр лӓңтупсӓт литература олӓңӓн лӓңӓтсӓт. Щит пӓта дыв рӓпатаел кӓт секция щирн мӓнӓс. Олӓн ут хущи тӓса драматургия верӓт нух алумсыйт, кимит тӓхийн па лупсӓт, муй щирн дыв рӓт мӓвдалн литературатайты па лӓңӓтты щирӓт тӓм йисн лӓщӓтдыт. Югра мӓвев писатель хӓ Е. Айпин путӓртӓс, муй щирн мӓншужи мирлӓв

хущи пӓпи лӓңӓлтупӓт верты унтасн драма ванлӓтты хурасӓт шеңк яма мӓнты питсӓт. Вухӓд мир поэтесса С. Динисламова лупӓс, хуты тӓм олн Югра мӓвн айлат ӓх ямашӓк стихӓт муй путрӓт хӓншты пӓта немасыя щимӓш литературной тӓхи пӓншсы. Коми нявремӓта киникайт ӓсӓдты не Е. Козлова айкед верӓс, муй щирн тӓм йисн йис моньӓт дыв хущеда сӓмӓңа тайты питсыйт.

Лупты рӓхл, хуты тӓм XIII-мит Мӓвтел финно-угорской писателӓт

мирхотн арсыр ясӓтн йилпа ӓсдлм 32 киникайӓ ванлтупсы па вӓс. Финно-угорской литературайт ассоциация кӓщӓя ищиты Янош Пустаи хӓщӓс па коми-пермякӓт эвӓлт Елена Коньшина ши тӓхия йилпа павӓтсы. Почӓтной хӓннехӓ Венгрия хон пелӓк киникайт тулмащӓтты не Каталин Надь пирисы. Тӓмиты финно-угорской писателӓт мирхот Венгрия хущи вӓс.

**Владимир
ЕНОВ**

Сэрханл мұв айлат ёх вэйтантупсы

Лыпәт хойты тыдәш 4-мит па 5-мит хәтләтн Сэрханл районән Русскинской вош пұңәдн «Кар-Тохи» немұп кәртән шуши мир айлат ёх вэйтантупсыя әктәшсәт. Тәм мирхота Сэрханл район ай кәртәт па вошәт эвәлт эвет па пухәт юхтыйдсәт.

Яха юхтум хуятәт хәтд кұтұпн Ная-Вэрта поякшәсәт па авие хурсәт. Сэрханл мұв ханты ики Сергей Васильевич Кечимов ёша-кұра ши вер тәса ләшәтсәдә. Айлат пух нявремәт иса лұведа нәтәсман ванән вәсәт.

Ши мәр па Сэрханл ёхләннюки хотн вән кев пұтн дәнт йиңк ханты эви Зоя Тарлина кавәртәс. Лұведа ханты ширн детут верты Сэрханл мұв вәна ювұм имет нәтсәт. Шәдта айлат эвиет кұтәдн похләң шәнш ювәд келәт сәвты,

сәкәң ид тәхет ёнтты вәндтыйдсәт. Дывты Сэрханл мир учёной непекәт дәшәтты ими Аграфена Семёновна Сопочина памтәс. Хә нявремәт әмәш вермән кұтәдн әхәд шәпа навәрман, даюм тәхман кәссәт.

Елды шуши мир «Югра дылдуптәты» тәхи кәща ики Александр Новыхов па айлат ёх тәхи кәща хә Виктор Банк пұтәртсәдн, муйсәр дыв рәпата айлат ёх пида вердәт. Тәм мирхотн эвет па пухәт ай вошәтн па вәлупсийн

вәлты давәрт суртәт оләңән ай павәтсәт. Нявремәт нумәсн ай вошәтн, кәртәтн мир кәша рәпитты тәхет ләшәтты мосд. Шәдта оса тынесты па шурәсләты верәт нух алумты. Эвет па пухәт лупсәт, хуы рәт ясәң вәндтәты па елды тәты мосд. Айлат хуятәт институтәт етшұптәтәд юпийн имухты рәпатая вұянтты пәта нәтты мосд. Айлат ёх интернатәтн енумты нявремәт вәлупсы нұшәйт ләшәтты вер оләңән ай павәтсәт. Дыв нумсәд ширн хәнтәта, вухәдята па юрнәта тармашәк шурәсләты верәта вәндтыйдты мосд. Шәдта нәптәд вәна ювум мир эвәлт йис пұтрәт, моньшәт па арәт нух хәншты мосд. Тәм мирхот

пурәйн айлат ёх пида Сэрханл район кәща ләңкәр хә Владимир Феденков вэйтантыдәс. Лұв хәдәнтсәдә, муйсәр давәрт суртәт оләңән эвет па пухәт пұтәртсәт. Елды тәм мирхотн вәлум ёх нумәс версәт 2016-мит олн Ёмвош округ шуши мир айлат ёх нядмит вэйтантупсы Сэрханл мұвн ләшәтты. Шәдта яха юхтум айлат ёх етн оләңа арәң па якәң ванлдтупсы версәт.

Ма, тәм вэйтантупсы оләңән айлат эви Нелли Нимперова пида пұтәртсум.

– Нәң муй тәхи эвәлт тыв юхәтсән?

– Ма, тыв вәнт кәрт эвәлт юхәтсум. Аңкем Антонина Яковлевна Лемпина, әщем Николай Васильевич Нимперов. Мұң вәнт кәртәв Нижне-Сортымской вош кимәдн вәд. Мұң семьяев пида тащ тайман вәлдүв. Ма әшколайн вәндтыйдум. Мәнем тыв Сэрханл айлат ёх тәхи кәща ләңкәр хә Виталий Рускин вохсәдә. Мәнема әмәш тәмәш вэйтантупсийн вәлты. Тәта ма шуши мир айлат ёх уша версум. Мұң, вәнтә, яха кәтләсман елды рәт ясәв па вәлупсәв тәты пакдәв.

Ульяна ДАНИЛО

Лўң однитумн Тэк кэрта
40 од юхды ӓшколайн
вэндтылдум вэн хуятӓт
юхтылдсӓт. Дыв арсыр
вошӓт па кэртӓт эвӓдт яха ӓктӓщийлдсӓт.

Тэк ӓшколайн вэндтылдсӓт

Мет одӓнӓн лупты
мосл, щӓта дывел
вэндтум хуятӓт ищи
вӓсӓт. Ияха лўнӓтты
ки хӓскем мултас хуят
тыв юхтылдсӓт. Кэртӓн
ӓхн мойң хӓннехӓйт
калтӓнӓн давӓлсыйт. Етн
дыв ӓшколайн ӓктӓщсӓт.
Щӓта ӓшкола кӓща не
Светлана Леонтьевна
Токушева, кэртӓн ух
не Маина Дмитриевна
Нахрачӓва вӓсӓн. Дын
шеңк амӓтсӓнӓн тӓмӓщ
вӓйтӓнтупсыя. Дыв
пидӓда Нина Петровна
Неттина, Зинаида
Ивановна Рязанцева
па вӓсӓн. Юхтум мир
арсыр ям па сӓма рӓхты,
ущхуль верӓт одӓнӓн
нӓмӓлдмӓсӓт. Дыв хӓнты
тӓта вэндтылдум хуятӓта
ям ясӓнӓт лупсӓт. Ӗхӓтшӓк
па хурӓн кина вантсӓт,
щӓдта вэндтылдум хот
йита луңсӓт па ай пӓсана

омӓссӓт. Моиңа юхтум
имет па икет ӓшколая
принтерщўңк мойдӓсӓт.

Тӓм вэндтылдты тӓхи
эвӓдт ям нявремӓт вэн
ӓша ӓтсӓт, щит Людмила
Туполева (Молданова),
Виктор Сенчуров,
Антонина Чупрова
(Неттина), Анатолий
Миляхов, Людмила
Рауданен (Новьюхова),
Алексей Лонгортов,
Маргарита Тынзянова
(Тьева), Ефим Отшамов,
Тамара Сюлисъ, Емельян
Новьюхов, Надежда
Дроздова (Доровина),
Михаил Неттин, Любовь
Батманова, Светлана
Шарипова (Кондина),
Фӓдор Петрачук, Нина
Васильева (Новьюхова),
Ольга Слепцова (Аятова),
Раиса Решетникова
(Молданова) па па ӓх.
Дыв иса нӓмман тӓйлӓт
вэндтум учительдал,

щит Н.П.Рябчикова, Д.А.
Ярлин, Л.А. Ануфриева,
Д.Е. Гындышева, З.И.
Рязанцева, Н.П. Неттина
па па хуятӓт. Ар пелӓк

вэндтылдум ӓх интӓм
пенсия мӓнсӓт, итӓх
хуятӓт худна рӓпитдӓт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Вэйт дор тылдьшн Нуви сӕнхум районӕн вӕндат па айдат имет ияха ӕктӕийдсӕт, дӕдн хӕнты юремум йис верӕт нух нӕмӕдмӕты. Ветляхово кӕрта Ваньщавӕт па Поднавӕт эвӕлт имет юхӕтсӕт, дӕдн вандтӕты муй па вӕндтӕйдты, муй щирн катра пурайн ош муй па амп пун эвалт сукхум версы.

Ас имет айдат неңӕт пун верты вӕндтӕсӕт

Неңӕт пун сӕхтлӕт

Катра йис вӕш эвӕлт Ас кӕртӕтн мир ошӕт па пунаӕ ампаӕт тӕйсӕт. Ас неңӕт ош па амп пун сӕхӕтсӕт па сукхум версӕт. Щӕлта ши пунаӕ

сукхмӕт эвӕлт хошум посӕт, носкетпахурамӕн севум вейт тӕйсӕт.

Тӕмхӕтл лапкайн арсыр рӕщ сукхмӕт тыныдыт, тӕп ош муй амп сукхум мет

ям па хошум.

Тӕм мосты вер мӕн лӕщӕтсӕв, дӕдн катра пурайн вӕлум шӕкшӕты щирӕт ад вӕтшӕты па елды айдат хуятӕта хӕйты. Вӕйтантапсы юпийн мӕн киника непекесӕдты вӕтшӕлӕв, хута ямсыева хӕншман питл, муй щирн амп муй ош пун верты мосл. Ши тумпи севум вейт тӕйтыин муйсӕр одпӕт вӕты рӕхл, дӕдн щит хурамӕна ат тывӕс.

Ши йис верӕт катра щирн ай кӕртӕтн па вӕнт шушетн вӕлты мир хуши хӕщсӕт, хуитӕт худна рыпаклӕдӕт, вепӕслӕдӕт, вӕдӕт тӕйлӕд.

Ветляхово тӕхи кӕща хӕ Эдуард Куриков ай кӕртӕт эвӕлт неңӕт ши вер вандтӕты вохӕс. Вантӕ, щӕта имет худна ош па амп пун верты вер ӕн юремӕсӕл. Ваньщавӕт эвӕлт Роза Ефимовна Хуланхова па Юлия Петровна Гындышева юхтӕйлсӕнӕн. Поднавӕт кӕрт эвалт Любовь Романовна Федотова

вӕс. Лӕв пӕнӕн пунаӕ ампаӕл тӕтӕдсӕд.

Пун верты – щит кен вер хӕн. Ши вера ӕкет эвидал ай пура вӕш эвӕлт вӕндтӕсӕт. Ям пун холумтты пӕта мосты пунаӕ амп тӕйты мосӕс. Любовь Романовна вандтӕс, муй щирн амп кӕншӕпн сохӕтты мосл. Ши пурайн депӕт пӕн ӕша павӕтлӕн па тӕюм вейт па посӕт депта па хошма тывлӕт.

Вӕйтантапсы юхты-лум неңӕта Ветляхово кӕртӕн шеӕкмӕш вӕлты вӕс. Лыв ям, хурамӕн, хӕнты щирн верум хотн вӕсӕт. Камн нянь кӕрн кавӕртум еплӕн летутн лапӕтсӕйт. Лыв ай пура вӕлупсӕл нӕмӕдмӕсӕт.

Лупты мосл, хути тӕм вер «Чуэльско-Ветляховской» община ӕх, Нуви сӕнхум район «Югра дылӕуптӕты» тӕхи па лыв саттӕда верӕт тӕты хуятӕт ияха лӕщӕтсӕл.

Надежда КОСТЫЛЕВА
Хӕнты ясӕна тулмаштӕс
Надежда ВАХ

Ю.П. Гындышева па Р.Е. Хуланхова пун эвӕлт сукхум верты вер вандтӕдӕт

Р.Е. Хуланхова

Енмум кэртэв нэмман тайлдэв

Россия мұв дуваттың ар ай вош ләп тәхәрсә. Ёмвош округ иши ар кәрт худт вәшәс. Вантә, мир ай кәртәт эвәлт и вәншәк вошәта әктыйдсайт.

Имудтың хұв йисн Лемәң юханән Дарко-Горшковской вош вәс. Щәта мисәт, вүдәт па арсыр войт е н м а л т ы й д с а й т . Кашәң олдәм колхозн рәпитум мир планәт тәрмәтыйдсәт. Ши пурайн 700 вүды тайсәт. Ар мир вүды ташәң рәпитсәт. Тәлдн па дүңән мир ташдәд пидә Лемәң юхан хұват касдәсийдман яңхсәт. Щәта нуви дантуп, дед вәншәп ёхмәңмүвәтнвуртывой шуңа питыйдсәт, питы вой шуңа питыйдсәт вәнтыты хуятәт. Дүңән па сүсн Лемәң юханән хұд мурта ведпәсдыйдсәт.

Рәпата ар вәс. Оса вәдты немәлд хуят ши пурайн ән вәйтдән. Мудты верты мир долюмдәт ки няхман, юнтман иса ута яха куншәмийдсәт. Щәдта вәтәшә юхәттәдн,

ай няврем иты, амтәтдийдсәт. Тәмиты иши па катра йисн кашәң ай кәртән мир вәсәт. Шиты путрәд олңитсәдә Евдокия Ивановна Лозямова, Лемәң вән Мушәң ики Михаил Михайлович Лозямов олдәң хилнә. ДүвДарко-Горшковской ай вошн енмәс. Вошәд 1972-мит одн немасыя вошәв ләп тәхәрсә. Әңкел Анастасия Ивановна Лозямова нявремдәд пидә Горной немүп вошә касдәс. Евдокия Ивановна тыштуман әңкиел олдәңән лупәс:

– Мүң вәна енуммев юпийн әңкиев вәнәт кәртәдн вәс. Дүв шәңк тәса па хурамәңа ёнтәсты хошәс. Әңкемәңк сәхәт, вейт, молупшет мурта ёнтыйс. Дүвнемасыям нумсуп хәнты ими вәс. 2001-мит одн әңкиев әнтәма йис.

Евдокия Ивановна

Е.И. Лозямова хиләд пидә

ар олд мәр Сәрханлд вошн тәрум арталәты метеоролог нәңа рәпитәс. Әхәт Надым вошә рәпитты китсә. Горный вошн рутышәты мәнәтәд вәнәтә рәпитәс. Икел пидә няд няврем енмәлсәңән, иняңхиды тайлдәңән. Вән Инга эвән Сытомино вошн вәд. Дүв вет няврем енмәлдәд, пәдницайн ай тохтүра рәпитд. Евдокия Ивановна кәт пухнәд Лянтор вошн мұв вуй нух тәдты тәхийн рәпитдәңән. Тәняд олд Яков ай пухәд әнтәма йис. Шиты нявремиәдәд пахиләдәд пидә Мушәң

әх хилнәс вәд.

Сәмдүвн енмум тыхдәва талдәуә

Едлы Евдокия Ивановна нәхмәс:

– Шиты Дарко-Горшковской вошәв ләп тәхәрсә па мұң ар тәхия кұш мәнсүв. Тәп енмум тыхдәва сәмдүвн иса талдәуә. Ин Дарко-Горшковский вош кимәдн мұң кәрт тайлдүв. Щәта мұң юх хотәт, пәвәлт хотәт омәссүв. Кашәң олд картәпка па па нум мұв воньшүмүтәт енмәлдүв. Щәта хұд ведпәсдәдүв, мәрәх, ёхумвоньшүмүт, севупсы, тохтәңвәд па хумәсвәд әкәтлүв. Товийнликүмтыпурайн хә әхдүв васы, сүсн лүк веддәт.

Мүң кашәң хәлүм олд Дарко-Горшковской вошн енмум әх яха әкәтәдийдүв. Шиты яха юхәттәвн ош па шишкүрек хурыйдүв. Күтәвән мурта путәртлүв, амтәтдәдүв. Инмұңнартуп әхшимдә йиты питсәт. Тәп енмум мұвев мұң иса нәмман тайлдәв.

Дарко-Горшковской вошн интернат няврәмәт 1956-мит одн

«Шоврые» нємўп ай нявремат давадты хот

**Ай нявремат хатл мәр давадты
ёх емаңхатл паты ма ланҳалум Тэк
кертан «Шоврые» немпи пушхиет
вантман тайты хот олаңан ханшты.**

Там тахи 1947-мит
одн пүншы. Тамхатл
«Шоврые» хотн кәшәя
Н.И. Катрычева вәд.
Лўв пиләда ар ол мәр
нявремат педә сәмәң
па верәң иметрәпитләт.
Щит Н.Г. Камаева, С.А.
Кофтун, М.И. Неттина,
Т.Н. Алфёрова па В.С.
Гындышева. Там нумсәң
неңәт ар әр пунләт,
ләдн кертан пушхиет
нумсәңә ат йисәт, ләдн
аңкилад-ашилад иса
пурайн дывел вантман
ат тайсәт.

2003-митолн Тәккәрт
пушхиет паты ийлўп
хурамәң па вән хот
пүншы. Тамхатл тыв
хәдүмолвўш эвәлтләпәт
ол вәнты хәдүмгяңкем
няврем яңхәл.

Ши тумпийн нядкем
ол юхды «Шоврые» хотн
«Рәт ясәң тыхәл» немпи
вер ләщәтсы. Ши пура
вўш эвәлт кашәң хәтл
пушхиет тәта ханты
ясәңә вәндтәлйит. Шәңк
әмәщ вантты, хән ай
эвиетпапухиетхурамәң
ханты мир ләмәтсухн
яңхләт, айкемн ханты
ширн путәртләт, ай
хурамәт әнтләт па
верләт.

2012-мит од тәндуп
тыләщн Сүмәтвошн рәт
«Ясәң тыхәл» немпи
лўңтупсы ләщәтсы.
Ши вер паты па хон
пеләк Финляндия мўв
па Россия вошәт эвәлт
мойң ёх әктәшийлсәт.
Иши од вән кер тыләщн
Тәк кәрт «Шоврые»

немпи хәтлмәрпушхиет
давадты хотә Югра мўв
губернатор ими Наталья
Комарова юхтыдәс.
Ши пурайн Тәк кәрт
«Шоврые» ясли-хот 65
ол постәс. Округев кәшә
не нявремәта арсыр
юнтутәтпапа мойлупсәт
мойдәс.

Там ванән Тәка
яңхмемн вантлем, Тәк
кәртвудан вән, хурамән,
карәщ сүмтәт енумты
хәрн, ар олмәрнявремат
пида рәпитты имие Н.Г.
Камаева пушхиет пида
шәшийлдәт. Лўв пиләда
вантеммн имухты нумса
юхәтсум - ар ол мәр
мўң ишиты Надежда
Георгиевна пида вудаң
хәрн шәшийлсүв. Лўв
иши саты апрәң, хурамән
па сәмәң имия хәщәс.

**Нявремат давадман
тайты ёх емаңхатл паты
«Шоврые» немпи ясли-
хотн рәпитты имета
мўң вўща ясәңәт китлўв
па ланҳалўв яма, тәса,
каши-мәш ән вантман
елды вәдты, мосты
рәпата иши саты сәмаңә,
ям нумәсн елды тәты!**

Вантә, нявремат хәтл
мәр давадман тайты
ёх пушхиет паты аңкет
юкана вәлдәт. Муйсәр
нумсәт дыв ай тәпиет
ухдалә пунләт, ши
нумәсн дыв елды вәдты
питләт.

Ирина
ПОСЛОВСКАЯ

Кондинской район Болчары кэртан йилдуп па лацкам кутуп ашкола омасман вэл. Шив рэпатаем ширн янхмемн, нэмасыя рўщ ясаң па литература янвремат вэндтаты не Алёна Гаврилова пида вэйтантайдсум па лўв рэпатайд олаңан путремасман.

Кэртан ашкола

– Алёна Вальтовна, мата тахийн наң сема питсан, енўмсан, ашколая янхсан па елды институтн вэндтатдсан?

– Ма там Болчары кэртан Кондинской районан сема питсум, ай пурайт вўш эвалт иса ши та́та вэсум па там кутуп ашколая янхсум. Ёхат ай нявремат хатд мар дава́дты не щира Ёмвош педучилишайн елды вэндтатдсум. Щитем етшўптумем юпийн рэт кэртема юхатсум. Ай нявремат дава́дты хотн рэпата нэма́ста а́н мушатсум. Нэма́сты питсум: муй елды верты? Щиты та́та вэлтем-ходтем мар кэртан ханнехуятат эвалт хэлсем, ашколайн продлённой группа нявремат дава́дты не рэпата́я каншды. Ма сора-сора шив ма́нсум па рэпатайна ши йисум.

– Ёмвош педучилища тумпийн, наң мулды институт муй университет па етшўптатсан?

– Елды па ши вэндтатдсум. Имудтыйн нумасн юхатсыюм: ашколая янхмемн,

вантэ, шеңк са́ма́на рўщ ясаң па литература урокнан тайсум. Тэп щит па́та Тэпа́д вош Д.И. Менделеев ики немўп педагогической института филологической отделения елды вэндтатдты ма́нсум. Институтем етшўптумем юпийн там ашколайн нявремат рўщ яса́на па литература вэндтатдты питсум.

– Муй ширн сыры ола́тн па та́м йисн айлат ёхлўв рўщ ясаң па литература вэндтатдты?

– Ма ширемн, ма́нум ола́тн ма ху́щема вэлум нявремат шеңк са́ма́на рўщ яса́н тайсат па ар сыр-сыр киника лўнатсат. Щалда та́м йисн енўмты айлат ёхлўв пида ши вер дава́ртана ма́нд. Ма нэма́стемн, юхи хашум ола́тн арсыр йилдуп машинайт па компьютэрат етсат, интернет па ма́н ху́щева юхтас. Щит па́та ашколая янхты нявремат шеңк шимал киника лўнатты питсат. Шеңк ар ёр па щом мосл, дэ́дн дыв мулды ширн непек ёша вўсат па лўнатсат.

– Каша́н ашкола

програ́мма муй поступсы ширн рэпитд. Нын, алпа, ищиты диктантат муй нявремат нумсат эвалт ма́нты эма́щ путрат нух ханшлаты?

– Диктантат па сочиненияйт ханшлўв ши. Диктант, вантэ, еша ям па кенша́к. Сочиненияйт ханшты едпийн ма́н нявремат пида немасыя мулды киника хўват путар лўнатлўв кат урок мар ямсыева вэндталўв па арталалўв, муйсар ханнехэ ям муй вевтам вер верас. Тэп ши урокат юпийн айлат ёхлўв шеңк тэса па яма сочинения ханшлат. Итэх щосн лыв шеңк эма́щ путрат лэщатлат.

– На́н ху́щена вэндтатдты нявремат, алпа, мулды якты-ариты хотата янхлат?

– Ашколайн итэх эма́нхатлат пурайн арсырякты-ариты хотат верлўв. Ву́даң да́д 70 ол эма́нхатл ищиты яма постасўв: стихат лўнатсўв, ара́т арисўв па яксўв та́та вэндтатдты нявремат едпийн.

– Ма́н Югра му́в писателят киникайт вэндтатдты пурайн лўнатлаты?

– Айлат ёхлўв тэп Россия му́вев классика́т та́м йисн лўнатлат.

– Пэма́щипа на́цена, Алёна Вальтовна, та́м айкелдан па́та!

Владимир НОСКИН

Лыпат хойты тыла́щ 21-мит хатлдан Ёмвоша па хон пелак Греция му́в эвалт Элла́йской православной Тэ́рум хот ву́даң Верийской, Наусской, Камбанийской – Пантелеимон пэпики па Ёмвош, Сэрханд Павел пэпики юхатсан. Щит па́ты «Югра» немпи айкелат а́катты хотн ши мойн катнан пида вэйтантаупсы лэщатсы.

Пантелеимон пэпики вельши Югра му́ва юхтас па эма́н Митри Солунской лўват тэс, щиты путартас: «Ма́н Греция му́вевн щиты лупды: «Тэп-тэп мулды верты питсан-ширн вэн вер и шэп версан», ма́н та́мхатл Ёмвоша́н Тэ́рум хотн литургия лўнтупсы версўв, ма шиваласум, муйсар шу́нян воша́н мир шив юхтас. Вантэ, Югра му́в ханнехэ шеңк эма́щ эма́н Митри лўват хойты».

Мойнхэ айтэс, муйсар му́трайн верат вэллат Салоники воша́н Тэ́рум хотн: «Салоники вош ветсот ол турецкой мирн ёшн тайсы. Эма́н Митри Тэ́рум хот эвалт мечеть хота версы. Ши эма́н хэ сема питум хатлдан, хэн вош эвалт турецкой лэяшы ёх воштыс, ал мир шивалас, муй ширн эма́н Митрилов ша́ншан омасман тывелт-тухелт янхас».

1986-мит олн Пантелеимон пэпики а́кмум мир едпийн путартман шивалас, ху́тыса лыпийн шеңк ям, эма́щ, эма́н Митри лўват хушап эвалт эма́н йи́нкие айдтыева ўвас.

Елды эма́н Митри лўват Нефтеюганск, Нижневартовск па Сэрханд воша тэдыйт.

Людмила СПИРЯКОВА

Якутия мұвн вәдты хә

Мўң увәс мўевн арсыр мирәт вәддәт. Тәмхәтл ма нынана Саха (Якутия) мўвн вәдты хәннхә оланҥан хәншты дәнхалум. Константин Роббек - эвен мирәт эвәлт вәдты хә. 2014-мит ол тәнлуп тыдәшн дўв Саха (Якутия) мўв шуши мир правайт вантман тайты хуята пирысы.

Константин Васильевич 1973-мит ол вәтәс тыдәшн Якутия мўв Среднеколымской район Налымс кәртән сема питәс. Аңкел-ащел Налымской ашколайн нявремәт вәндтуман вәснән. Дын хон Петра вош А.И. Герцен немпи институтн вәтәңа ийснән. Мария Егоровна – Саккырыской, Василий Афанасьевич – Среднеколымской районҥан эвәлт вәдты хуятнән. Эвенской хоттелд ехн хәт няврем сема питәс. Константин мет ай пушхия вәс.

Ащел научной рәпата хәншмән вәс. Кандидат нем холумтты юпийн ар нявремәң хоттелд ех Якутск воша касәлсәт. Әхәт Василий Роббек эвен миркүтн мет вулаң үчөһөй хуята, политика верәт яма вәты хәя па оса верәт тәты хәннхәя ийс. Ар ол мәр дўв Российской академия наук хуца дунум увәс мирәтнүшайт тўңматты

институт кәщя вәс. Щит пәты Саха (Якутия) мўвн дўв яма вәды.

Ашколайн вәдмәдн Костя - пухие кашәң дўң рүтүщәты пурайн рәтләд хуца Колым юхана яңхәс. Тәм юхан хонәңн дўв айлат пурайд мәнәс. Щит пәты сәмәдн нәмәсәс: «Ашкола етшүптәдүм па сема питум мўвема керләдүм, вой-хүд вәдпәсләты хуята йилум, мосәң, яйдам иты вүдәт дәвәдты питдүм». Әхәт, аңкелд-ащелд парсы, дәдн мет ай пухие непекәңа ат ийс.

1989-мит одн ашкола етшүптүмәд юпийн Константин М.К. Амосова немүп Якутской государственной университета геолого-разведочной тәхия вәндтүйдты мәнәс. Щит юпийн алмазәт па па тынәң кевәт яма вәты хуята вәндтыләс па Саха (Якутия) мўв тынәң картәт, кевәт па арсыр мирәт вухәң верәт тәты комитетә рәпитты мәнәс.

1998-мит ол вүш эвәлт Константин ащел щирн Саха (Якутия) мўв шуши мир оса тәхия дўңәс. 1999-мит одн непекәң айлат хә Швейцария мўв Женевә воша Мўвтел шуши мирәт ООН тәхия вәндтүйдты китсы. Хәт тыдәш мәр дўв па хон пеләк мўвн мир правайт верәт оланҥан уша верәс. Вантә, ООН Мўвтел тәхи кашәң шуши мира нәтты веритд, дәдн хәннхә правайт вәнһьдты верәт тўңширәңа ат мәнәсәт.

Ши пурайн иса мирәт эвәлт тәп няд хәннхә щив мәнты веритәс. Әмәш, хуты ши артән Константин Меган Дэвис пида вәтәңа ийс. Дўв Австралия мўвн Сидней вош университетн профессор хуята вәд. Тәм одн США мўвн Нью-Йорк вошн ООН тәхийн шуши мир верәт әхтүйн рәпитты мирхотн дўв кәщя пирысы.

Рәт мўвәдә керлүмәд юпийн Константин юридической тәхия вәндтүйдты мәнәс. Вантә, оса рәпата тәтүйн мет оланҥан сыр-сыр юридической верәт яма вәты мосл, дәдн уша верты, муй щирн тўңширәңа хәннхәя нәтты.

2003-мит одн эвен хә Увәс шуши мирәт нүшайт тўңматты комитетә, матаут Государственной Собранияйн луңман вәд, рәпитты вохсы. Ши пурайн тәта кәщя А.В. Кривошапкин вәс. Дўв айлат хә Саха (Якутия) мўв шуши мир ям вәдүпсы пәты йилүп поступсәт дәщәтты хуята пирысы. Яң ол мәрдыниаха катләсман шуши мирәт нүшайт тўңматман рәпитсәңн. К.В. Роббек дәщәтүм итәх поступсәт тәмхәтл вәнты рәпитләт.

2007-мит од вүш эвәлт К.В. Роббек Увәс мўв, Сибирь па Дальний Восток Ассоциация оса тәхия дунум Саха (Якутия) мўв ищимәш тәхи секретарь хәя пирысы. Тәта вулаң верәт тумпийн арсыр непекәт ищиты тәса дәщәтты мосәс.

2013-мит одн Саха (Якутия) президент ики еш пос непекә пунәс, дәдн тәм мўв шуши мир правайт вантман тайты хуят ат пирысы. Тәм верн кәщя 14 хәннхә дәнхас щив питты, дыв

күтәдн К.В. Роббек ищи вәс. Пириты вер сухнум юпийн уша ийс, хуты мет вән процент еш пос К.В. Роббек пәты мәсәт.

2014-мит ол мәр шуши мир эвәлт К.В. Роббек хуца 65 пищма юхтәс. Ар пеләк непек вәндтәты верәт оланҥан вәсәт. Щит университета, института муй колледжа увәс айдат ех тәрүм пәты вүты щир; ләмәтсух, күр ләмәтсух павәндтүйдты вер пәты сыр-сыр непекәт па щүңкәт дәтты щира нәтүпсы вух мәты вер; па общежитияйн вәдты-холты вер ищи тәрүм пәты ләщәтты. Ши тумпийн увәс мир вәдты хотәт нәтүпсы вух оланҥан, вой-хүд вәдпәсләты вер оланҥан пищмайт вәсәт. Константин ясәң щирн, дәдн яма вәты, муй щирн увәс мир вәд, мет оланҥан мосл – ай кәртәтн шуши мир пида вәйтәнтүйдты. Щив эвәлт уша йил, муйсәр верн дывел нәтты рәхл. Вәйтәнтүпсәт тумпийн кәщә ех тәрүм пәты юридической щирн мира нәтләт. Щит иса ям вер, вантә, ар пеләк мир иса ән вәдәт, муй щирн сыр-сыр нүшайт вер тәса тўңматты мосл.

Имәд пида дын енмәдләңн. Имәд Якутия мўв тынәң кевәт тыныты тәхийн эксперт неңавәд. Мария эвәнтәм одн ашкола етшүптәс, Михаил пухән нядмит классән вәндтүйд.

Рүтүщәты хәтләтн Константин хоттелд ехләд пида вәнәтә муй па юхан хонәңа яңхәд. Вантә, дўв айтелдн мўвөв-ийңкөв хуца сәмәдн талсы. Няшман па юхан педа вантман, алпа, дўв нумәсәд мет әрәңа па така йиләт.

Ирина НОВЬЮХОВА

Тунты пида рэпитты не

Сэрханд район Лянтор вошн 25 ол мър Пим юхан хантэт йис пурмăсăт муй дэмăтсухăт шавиты хот вэл па рэпитл. Тăм ол товийн ма щив янхсум па и верăнтты не эвăлт эмăщ айкелăт уша павăтсум.

Ши тэса верăнтты не немд Виктория Викторовна Карчина. Сырыя иньшăссем, мăта мўвн дўв сема питăс, енмăспахута вѐндтылăс.

Лўвясăнлăд эвăлтуша йис, хути Пим юханăн сема питăс. Ащел Ямал округ мўв юрн ики вѐс, аңкел – ханты ими. Виктория сема питмăл юпийн аңкел-ащел 1976-митолн Угут кăрта касăлсăт. Ай эвие ши ханты кăртыенăн кўтўп ашколая янхăс. Щăлта 1991-митолн А.И. Герцен немўп университета Ленинград воша вѐндтийлты мăнăс. Лўв нявремăт историяя, культурология па этнокультурология щирн вѐндтийлты не щира вѐндтылăс. Ши тăхитшўптумăлюпийн иса 1996-мит ол вўш эвăлт па 2010-мит ол вѐнта тăм Лянтор вош йис пурмăсăт шавиты хотн рэпитăс. Сырыя а́д научной рэпатнека вѐс, э́хатшăк вѐндат научной рэпатнека йис

па метюхи хăшум олăтн музей хот кăща лăңкăр неңа питăс. Мослупты, хути кашăң вер дўв шеңк тэса па хурамăна лэщăтăс. Щит пăта ма лўвел иньшăссем:

– Виктория Викторовна, мăта тăхийн ин нăң рэпата мушăтсăн па муйсăр верунтасн музей хота янхлăн?

– Ин ма Лянтор вош Центр ремѐслайт хуши тунты эвăлт арсыр ханты мир пурмăсăт верлум. Тăта музей хотн вошăң нявремăт тунты пида рэпитты айтедн вѐндтăлум. Нявремăт тумпийн, тыв вѐн хăннехуятă па мѐшитты хуятăт па янхлăт. Вантэ, тăм йисн кашăң хăннехэя эмăщ тунты пида вулкемăты па сырсыр дыведа мосты ай пурмăсыет верты. Итэх пурайн ма вѐндтăлум ай пухăт нохăрьюх дер пида рэпитты па арсыр хурамăң хушапăт ши дер эвăлт ямсыева па вещьката севты. Кашăң веркеншăк пурмăс эвăлт

верты вўянтлўв. Щăлта па айн-айн лавăртшăк верăта катлăслўв.

– Ши тунты па нăң мăта тăхийн мушăтлăн?

– Тунты ма товийн па лўңан иса вѐтща щирн вѐнтăн а́кăтлум. Катра щирн, вантэ, щит иса не вер вѐс. Щăлта ияха а́ктум тунтэяма сорăлты мосл па нум пелăк йирлад нух хуремăты. Итэх пурайн тунтэт пѐлн вуйн нѐсемăты мослăт, лѐдн дыв лепташăк ат йисăт. Ши щосн дыв пидѐла рэпитты а́д эмăщ. Ма «Школа ремѐсел» тăхема нядмит, ветмит па хѐтмит классăтн вѐндтийлты пухăткăтол мър иса янхлăт. Тăта, ма

щиремн, дыведа шеңк эмăщ тунты эвăлт арсыр ай пурмăсыет верты. Мулхăтлмўң дыв пидѐла телефон тăйты хушапие лэщăтсўв па щитѐв ханты ханшийн пунсѐв. Дыв шеңк эмща кашăң рэпата тăта тăйлăт. Итэх пурайн сыр-сыр ай пурмăсăң ванлупсѐт пўншлўв па арталлўв, мăта няврем ямашăк пурмăс ханшийн евтăс. Ма щиремн, нявремăта павѐнхуятăта па мăнема шеңк мосты вер тăйлум.

– Пѐмашипа нăңена, Виктория Викторовна, тăмăщ хурасăң рэпатаен па айкеллăн пăта!

Владимир ЕНОВ

«Ай Тэк» газета ёх пида иёшн рэпитты питлүв

2001-мит ол вўш эвдт Тэк кэрт ашколайн ШОК (рўщ ширн Школьное объединение классов) немуп стенгазета лэщатты питсы. Вантэ, ши пурайн компьютер шўңк антэм вэс, щит паты вэндтыйдты нявремат вэн непекан, мата ут хот питара нўх эхатсы, ашкола, кэрт вэлупсы олаңан айкел тэсат.

Сырыя ши газета «Ашкола айкелат» нем тайс. Компьютер шўңк мэщатум юпийн газета «Ашкола вэлупсы», щадта «ШОКясан» альты питсы. Интам ши газета «Ай Тэк» немн пунсы.

«Ай Тэк» немпи газета эхтыйн Е.Л. Новьюхова ух неңа вэл. Там апрәң па нумсаң ханты не нявремат вэндтәл, муй ширн арсыр айкелат акатты па ханшты, сыр-сыр хурат вўты па па верат лэщатты мосл. Эмәщ, хуы газетайн антө тәп ашкола, иса кэртәң вэлупсы, арсыр емәңхәтләт, сыр-сыр вәйтәнтупсәт, мирхотат олаңан мира ханшман

вэлдәт. Щит вера эмәщ па тўңширәңа лэщатум непек. 2005-мит олн округ хўваттыйн айкелат лэщатты айдат ёх кўтн там газета «Грант-При» немпи мойлупсы ходумтәс. 2008-мит олн «Сам дыпи сый» номинация ширн ищи олаңмит тәхия питсәт.

Мўң, «Ханты ясан» газетайн рэпитты ёх, Тэк кэртәң газета яма вантсўв па нумса юхәтсўв, дәлн Сәрхәнд район Русскинская кэрт «Тром-Аганские звездочки» немпи ашкола газета иты «Ай Тэк» непек ищи кәт ясанңанән: рўщ па ханты ширн ат есәлды.

Ши верн там ванән мин кәт хуятнән: Людмила Спирякова па ма, Ирина Самсонова, Тэк ашколая яңхсумн. Елена Новьюхова па ханты ясанә вэндтәты айдат не Олеся Хандыбина пида путремәсўв, рәхл муй антө щимәщ газета лэщатты. Неңәна ши вер әмща йис. Вантэ, мет ям, хән ашкола газета антө тәп рўщ ясанән верды, ханты ясанән лэщатты питты ки – мўң рәт ясәв па

йискультура верлүв ищи елды вэлты питләт.

Сырыя мўң, «Ханты ясан» газетайн рэпитты хуятат, Тэк ашкола нявремата кәт ясанңанән ханшты айкеләт, путрәт лэщатты йилүп верн нәттыпитлүв. Ширн, Тэк ашколайн вэндтыйдты нявремат, ям нумәсн, ям ясанән, ям верн мўң рәт ясәв елды тўваты, мирева тәп ям айкелат олаңан ханшаты! Мўң нынана иса верн нәтлүв!

Ирина САМСОНОВА

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №18 (3438), 23.09.2015

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

И.о. отв. секретарь –
Давило У.А.
Телефон (3467)33-36-07

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52
E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Тюменский дом печати»
г. Тюмень, ул.Осипенко,
д. 81-220.

Подписано в печать:

по графику 25.09.2015 г.
в 15.00.; фактически
25.09.2015 г. в 15.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **1547**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.